

مبنی است ولی از باب مذاکره بطور ذمه‌وار او نیست و یکی یکی رسیدگی نخواهد شد (مخصوصاً) کتبی و تفرقه‌ها قبول کرده که این دو سال را از روی سلفه‌ها شکل بمشامه او رسیدگی شود و واضحاً آنچه از گمرک رسیده چه بوده و این مغایرتیکه او گفته چه بوده چون بطورج در این دو سه سال خیلی در هم بوده باید این را تفکیک کرد و این که فرمودید مسیو نوز چیزی نوشته نمیدانم باید معلوم کرد و مخصوصاً (اکوزامیون) خوب است نگویید باقی تا وقت رسیدگی بمشامه.

سیدالدوله - در تفرقه جمع دو جمع است یکی تمدنی بتجار است که از باب گمرک زیادتی گرفته شده و بیجم خود نیاورده و بیچاره همدارند یکی هم از بابت جمع دیوانی است که از روی امره که خودش نوشته گرفته و بیجم خود نیاورده و این کاشفی است که امروز آمده و از اینها زیاد است و روزیکه کیسیون شد بتمام اینها باید رسیدگی شود و عرض میکنم از روی دولتخواهی این کار را درست کنید.

وزیر مالیه - ازیات تجارتیهم در رسیدگی بفرج معلوم میشود اگر بجمع آورده خیلی خوب اگر نیاورده مبنی خواهد شد اما در باب بلژیکیها خیلی فکر کردم دیدم فعلاً نباید چیزی بگوئیم که از خدمت دل سرد شوند اگر بتکالیف خود عمل نکردند آنوقت یکی یکی فکری برای آنها خواهد شد.

سیدالدوله - این خیلی خوب است ولی رئیس گمرک تبریز که بیست و دو سال دارد در گمرک هم نبوده هیچ ربطی لزانین کار ندارد خیلی کج خلق و مفرز وی ملاحظه است کاری کرده که تمام عمه جات را بمسافر آورده چه باعث است که از همجو جوانی اینقدر حمایت بشود.

وزیر مالیه - از او حمایت نشده من دارم رسیدگی مینمایم بوجه گمرک را در ضمن این باید بدانیم از مستخدمین کدام يك فرار نامه دارند یا ندارند و کدام اهل فن هستند یا نیستند معلوم است در اینصورت کم کم درست خواهد شد و گذشته از این ما هم اگر بدبختانه مفتش حاضر داشتیم همینکه آن تلگراف تبریز رسیده‌ام تلگراف میگردیم که فلان مفتش خواهد آمد مهذا حالا هم سوخته رسیدگی میشود و این هم صحیح نیست که بگفته مستخدمین تبریز دست از کار بکشند و این را نباید تجویز کرد.

آقای میرزا ابوالحسن خان - فر خصوص استعراض دولت از بانک ملی بجهت این که حقوق مردم نرسیده خیلی شکایت دارند و قراردادنامه هم که باید قیما بین رد و بدل شود هنوز نشده ازقراری که از خارج شنیده‌ام در دیار مجلسی در این خصوص شده و پیشان نیست از بانک ملی استعراض نمود و قرض از خارجه را تصویب کرده اند و لبث شما میدانید که این ملت این را تصویب خواهد کرد.

وزیر مالیه - خیلی تعجب است این حرف زکلیا بهتر شده بیشتر مجلسی خود مؤسین

بانک بوده‌اند اگر در مجلس هم خودشان نبوده‌اند بعد با آنها مذاکره کرده‌ام همچو چیزی که شما میگوئید نرسیده‌ام و نشنیده‌ام مشکلات این را میدانید و این را هم همه میدانند که از داخله قرض شود بهتر از خارجه است و این مطلبی هم لزوری همه نبوده هر روز مذاکره می‌کنیم در جزئیات فرولو نامه شده ولی در اساس آن حرفی نبوده عنودت حاضرانست میگوئید بیاورند بقوانین چندی قبل یادداشت فقرات قرارداد نامه را نوشته فرستادم خدمت جناب رئیس بعد ناخوش شدم جناب مغیر السلطنه قبول زحمت نموده آمدند و گفتگو کردند با بطور تمام شد پس از آن با آقایان مؤسین گفتگو کردیم که این را تکمیل نمایند بالاخره بعد از مذاکرات در جزئیات يك شرطی کردند در خارج قبول شود و آن این است - خواهجانبیکه از طرف دولت نوشته میشود بآنک ملی مجبور نباشد قبولی بگوید من گفتم تنها میخوانم قبول نمایم باید مشاوره شود حال می‌خواهد قرارداد نامه را بیاورند بفرمائید.

وکیل التیجار در این موقع اظهار داشتند که خوب است بمذاکرات مجلس سابق بطور فقرا برنگردیم چه‌ریکه در مجلس تصویب شده و رای گرفته اند نباید دوباره در آن خصوص مذاکره شود آقای حاجی سید نصرالله چنین اظهار داشتند که اینجا يك اشتباهی برای شما شده اولاً قطعی نیست چیزی که در مجلس تصویب میشود دیگر تجدید مذاکره در آن نفورده‌اید ایشاهی شده چنانچه نباید قبول کرد؛ ثانیاً این يك مذاکره است در مابین دولت و بانک ملی بلی اگر در اصول قرض گفتگو باشد حق با شما است. پس از آن وزیر مالیه اظهار نمود از مطالب خارج شدم این قراردادنامه لایحه قانونی نبود که تجدید مذاکره ممکن نباشد این يك قراردادای است مابین دولت و بانک ملی بلی چیزی که هست باید در مجلس تصویب کند از دو جهت است یکی از جهت جمع که این قرض بجمع افزوده میشود و یکی از جهت خرج تازه که ازیات اقساط این قرض پیدا شده و اینهم تصویب شده بعد آقای احسن الدوله از وزیر مالیه استفسار نمودند که اولاً حساب گمرک ازیات اسال مسکه تمام شده داخل سال نو خواهد بود و و انیا پنج نفر بلژیکی که در گمرک تبریز است یکی از آنها رئیس صندوق بوده و حالا هم که صندوق موقوف شده مواجب میگیرد و همچنین سایرین و این بگفتار که فعلاً رئیس گمرک تبریز است ابتدا ربطی به ملی در این کار ندارد و ریاست او صلاح نیست وزیر مالیه جواب داد در باب حسابهای مالی امسالی که تمام شد مجزی ارسال نواسج و در خصوص این چند نفر هم که در گمرک تبریز هستند و ریاست گمرک آنها ترتیب داده خواهند شد که موجب نظم و آسودگی باشد تلگرافی از رشت از طرف سیدهاست متوالی هم در اینصورت رسیده بود در این موقع خواهد شد که مضمون خلاصه آن این احد (نصحت سردار منصور حاج خامنی بطور نهر خارج طهران هفتی دیگر هم حرکت میکنند رشت از

حاج آقا رضا و همچنین‌های متعدده خاصه از اشخاص دیگر ملت خوار که باعث مفیده هستند دارند باری وضع خوشی نیست) مذاکره و مباحثه زیاد بین اعضاء مجلس در خصوص این تلگراف شد بالاخره قرار شد که عاجلاً از طرف وزارت داخله مامور کافی برود رشت رسیدگی و اقدامات لازمه بعمل آورده نتیجه را راپورت بدهد آقای مستشار - الدوله در این خصوص چنین تقریر کردند کسانیکه در کنار دریا سکنی دارند و دریا دره اند میدانند در هر دریائی که در جریان باشد انقلاب در آن زیاد میشود و حالا در ایران هم در جریان احداث شده و آن ملازمه ظلم و عدل است پس نباید ما متوقع باشیم که بدون انقلاب رفع ظلم بشود چیزی که هست عقلای مملکت از دولتیان و ملتیان بهمدستی یکدیگر تمهید نموده این انقلابات را ساکت نمایند عموماً تعسین نموده اظهار داشتند راه کار همین است که گفته شد.

دبیر الملک معاون وزارت داخله ورقه از طرف وزارت داخله ارائه داشت و قرائت شد خلاصه مضمون آن اینکه در باب انتصاب و کلاهی کرمان و شکایت جمعی که در تلگرافخانه متحصن هستند سابقاً هر چی زحمت دادم بخود شاهزاده فرمانفرما وزیر عدلیه هم حضوراً تفصیل را اظهار داشته اند اکنون کتابچه ورقه دعوت انتخابات کرمان مرتباً رسیده به مجلس محترم فرستاده شد مسکه کاملاً از صحت انتخابات آنها مستحضر شوید باین ترتیب حالت متحصنین تلگرافخانه معلوم است که از روی اغراض شخصی است لازم است از طرف مجلس اقدامی شود که این چند نفر از تلگرافخانه رفته و این کارها را موقوف دارند.

دبیر الملک پس از خوانده شدن ورقه کتابچه و رفته حضاریه و ورقهای فرقه انتخابات و کلاهی کرمان را ارائه داشتند و موم و کلاه تصدیق نمودند که دو کمال صحت و اعتبار است.

مذاکرات روز

سه شنبه ۱۸ شهر صفر

المظفر ۱۳۲۵ دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز یکشنبه ۱۶ قرائت شد امر وزیر حسب رفته که از طرف مجلس نوشته شده بود وزیر عدلیه و وزیر داخله برای بعضی توضیحات در مجلس حضور داشتند و لهذا بدو رئیس چنین تقریر نمودند - چند فقره مطالب روزهای سابق در مجلس مذاکره شده لازم شد که از طرف اعضاء مجلس از وزیر عدلیه و همچنین از وزیر داخله توضیحاتی و نشوالاتی در باب آن مطالب بشود دو فقره راجع بخت بجماعت جو بدو را که اتصالاً تشکی دارند معلوم شود بول آنها پیش کی است استرداد شود و برهائای عراق که از دست حاجی آقا معسن بعضی تظلمات دارند و خیلی عرض حال نموده اند دو فقره هم راجع است به آصف الدوله و استرداد اسرار سخته الدوله می خواهند این سئوالات را بیجا بدهد.

سیدالدوله - سئوالات منحصر به مبنی ما

که جناب رئیس فرمودند نیست چند فقره سؤالات اصلی است که باید استنباط شود. اولاً همواره عرض میکنم وزراء حافظ حقوق دولت و ملت هستند و این مجلس مجلس سیاسی مملکت است چرا باید غالباً وزراء یعنی اوقاتیکه کار ندارند در این مجلس حاضر نباشند که از کارها مطلع شده شوریدگی دیگر اصلاح و تصفیة نمایند این اوقات آره‌ای عمده اتفاق افتاده از جمله عزل شاهزاده ظل‌السلطان و حکومت تنکابن و خراسان اینها را کی عزل کرد دولت عزل نکرد یا مردم اجماع نموده عزل کردند البته نباید فروروشیم مگر از اجماع مردم شد بلکه دولت عزل نکرد بر حسب اجماع مردم استعدای مجلس هر گاه وزراء حاضر میشوند و اسناد دفاعیه اظهار میداشتنند و تحقیقات بعمل می‌آید شاید بعضی یعنی همین حکام معزول امروز بعضی گفتگوها نکرده و طعن نمیزدند که ما را بجهت چه معزول گردید گمان نمیکند حالا دیگر صحیح باشد با سلطنت مشروطه (و کنتی تئوسون) بدون استطاق و تحقیق کسی معزول شود چون وزارت داخله حاضر نشدند و اسناد دفاعیه حاضر نکردند این گونه گفتگوها حکومتها نمینمایند و این سؤالات راجع بود بوزارت داخله امیدوارم بعد از این هر وقت بیکار هستند تشریف بیارند مجلس و اطلاع از کارهای داخله مملکت حاصل نمایند که بهمستی یکدیگر اصلاح شود اما آن چیزیکه راجع بوزارت عدلیه است بدو کمیسیون تشکیل بدهند در خصوص این حکام معزول شده که در اینجا تحقیق شود اگر تقصیر داشته اند معزول شده اند بسیار خوب والا ترضیه بخواهیم مگر مانده بخواهیم ترفی نمایم مگر ما نمیخواهیم مملکت ما ترفی نمایم مگر ما نمیخواهیم اشامه عدل و مساوات شود

وزیر عدلیه - آنچه که نسبت به عدلیه گفتند البته همه میدانند دیوانه روز است که عدلیه بن رجوع شده در این مدت اول مشغول اصلاح کارهاییکه ابتدائی و شرعی است بودم مثلاً جای صحیح بودم دادم تمیز کردند و اطافاها را با سایر لوازمات معین کردم دوم کاری که کردم از اشخاصیکه ترکی و عربی و فرانسه خوب میدانند کمیسیون ترتیب داده راحتی آنها را فراهم کرده مشغول ترجمه قوانین هستند بعد از آنکه ترجمه شد فقره در کمیسیون علیحده که ترتیب داده ام از تقلا و دانشمندان مملکت جمع شده ملاحظه و تصویب نمایند آنوقت کتابچه شده میباید مجلس محترم پس از تصویب مدون و چاپ شده مجری شود و این کارها مدت و مرور زمان میخواهد مهلتاً چون تراکم عارضین زیاد و بعضی عراضی که فونی بود برای رسیدگی بانها ترتیب چند اطافی داده و عرض حال و اخبار نامه جاهی قرار گذاشته که به ترتیب و باقتضای وقت رسیدگی و مذاکره میشود و این نسبت به حال عدلیه است و امیدوارم انشاءالله روز بروز از مرام اعلی حضرت شاهنشاه و توجهات مجلس محترم شورای ملی کارها را پیش برده و بهتر از اینها بشود

سعدالدوله - این ترتیبات را شنیده ایم بسیار خوب است و آن اشخاصیکه آنجا هستند خیلی طرف اطمینان مجلس میباشد ولی نمیشود مردم را معطل گذاشت عجلتاً یک کمیسیون ترتیب بدهید بجهت همین حکام و بر ما بانیوسید هر کس عرض تظلمی

دارد یا بمانند او رسیده کی و اطلاق حق خود امریک مسئله است که خیلی اهمیت دارد و آن رفته است که خانه ایرانی و ایران را خراب نموده و قدم از قدم برنمی‌دارند یکی هم واسطه است که بدتر از شوم است هر وقت شورش بر سرشود از آلمان بروید آن وقت این مملکت ترفی خواهد کرد

وزیر عدلیه - اما منتهی خواهی این مجلس مجلس ملتی است و من میگویم و از همه آن ترفی آمی که من بکنم ترفی بدم و من همه میگویم یکدیگر بکنند ترفی خود و کسانمان تا چنان نگرفتند و نخواستند گرفت حال کسی معرمانه گرفته است نمیدانم

سعدالدوله - اینها را نمیتوان قبول کرد و تکیه یک وزیر میباید مقابل همو مجلس پارلمانی مسئولیت قبول کرد باید از هر جهت امورات وزارتخانه خود ترا ترفی نماید و قطع رشوه یک راهی داد و آن ترفی مواجب است اجازه باندازه کفاف و نظم در امورات دیگر رشوه گرفته نمیشود

وزیر عدلیه - منصح است حتی الامکان کوشش دارم و بعد از ترجمه و بدون شدن توان بوجه که برای وزارت عدلیه نوشته میشود در آن مواجب هر یک از اجزای باندازه کفاف میبویسیم پس از تصویب شدن در مجلس دیگر گمان نمیکند کسی رشوه بتواند بگیرد

سعدالدوله - بعد از تشکیل دادن کمیسیون حکام بعضی طارظین اینجا هستند که نمیتوانیم بگذریم از کلیل عارضین حاج آقا محسن و خوب دارما اینها در جناب رئیس رجوع میکنند بوزارت عدلیه طواری بفرمائید که دیگر کسی از مظالم اینجا نباید این مجلسی که عدالت خانه نیست و از جمله چیزهاییکه خیلی اهمیت دارد مسئله خراسان است و استرداد اسرا و مسئله مسئله شرمی و عرفی ماست در این خصوص ترتیباتی که میباید راپوروش را البته به مجلس خواهد داد و جناب وزیر داخله جواب سؤالات مرا ندادند

وزیر داخله - اما این که فرمودید در مجلس حاضر نمیشوم شما سایرین همه میدانند که از طلعه صبح تا پنج ساعت از شب گذشته گرفتار نوشتن فرامین و نوشتهجات و جواب تلگراف و مکتوبات حکام هستم و هر وقت از طرف مجلس محترم فرمایشی بوده که خود باید حاضر شوم حاضر شده ام و الا جناب دبیر الملک که معاذون وزارت داخله هستند حاضر شده است و در باب حکام معزول که من اسناد دفاعیه حاضر نکردم در خصوص حضرت والا ظل السلطان همه بودند چه گفتگو باشد و چند مجلس در دربار منعقد گردید در تکرار قضایه با حضور حجج اسلامه از صبح تا پنج ساعت از شب گذشته چه قدمها کرات شوراگی آنوقت عدالت خانه منظمی نداشتیم که رجوع به عدلیه بکنیم رسیدگی شود

سعدالدوله - بنده نمیخواهم دفاع از حکام بکنم بنده عرض میکنم که وزیر داخله و سایر وزراء چرا در عزل حکام اسنادگی نمیکند که تحقیقات بعمل آمده معلوم شود تصدیق دارند یا نه (در اینشوق ملات کرات زیاد بیجان آمده جنمی اظهار داشتند که وزرا همراهی خودشان را با ملت اظهار نمیدارند وزیر داخله اظهار نمود که ترتیب صحیح فعلاً در بکار نیست که اگر وزراء یا مردم از تکلیف خودشان تجاوز میکنند مسئول باشند جمعی جواب

دادند (در اینست رسیدگی فرمایشی و در حق اقتضایات اوقاییه با تامل بطور قانون میدون باشد چرا بطور سابق هر کس بتکلیف خود عمل نمیکند و چرا مقصرین را مجازات نمیدهند و جلو گیری از اغتشاشات نمیشود امورات را بسامه میگذرانند با جمله پس از ملا کرات زیاد گفتگوی استر داد اسراء فوجان میان آمد

آقامیرزا ابوالحسنخان - هر روزی که وزرا حاضر شوند برای ابضاح شئون الانی معین تا آن سؤالات تمام نشده نمیتواند کرات دیگر داخل شد بر روز در مجلس صحبت از اسرای فوجان و اسراء کرد شد و فرار شد از جناب وزیر داخله استفسار شود که در این خصوص چه اقدام کرده اند حال میخواهیم بدانیم چه اقدامی شده تا همانطور که تفصیل اسرا و فروش دخترها در روزنامه هادرج و منتشر شده همان طور هم عدالت اعلی حضرت را در استرداد اسراء نوشته و منتشر سازند

وزیر داخله - استرداد اسرا تهیه لازم دارد اما در باب آصف الدوله چند مجلس با او گفتگو شد میگوید کمیسیونی از وزراء و سایرین در دربار یا در عدلیه بشود اگر مدلل گردند که این کار بتوسط من شده از تمام شئون خود معزول و هر چه بگویند حاضر م

آقامیرزا ابوالحسنخان - اما در خصوص آصف الدوله مگر حضرتعالی خاطر تان نیست آن روز در مجلس در این باب گفتگو شد گفتید آصف الدوله تقصیر کرده و از این جهت معزول شد و همچنین نبیل الملک مجلس آمده بودند اظهار داشتند در وزارت خارجه بعضی اسناد هست و این مسئله را ثابت می نماید که معنی است اما در باب استرداد اسرا فرمودید تهیه لازم دارد قبول داریم ولی آن کسیکه مرتکب این کار شده بان شخص چه مجازات داده شده

وزیر داخله - مجلسی از وزرا ترتیب دادیم بعد از مذاکره و مشاوره رابورت آن نوشته شده و موشح بدست خط هایبونی سکرید باید مجری شود

آقا میرزا محمود - حضرت والا وزیر عدلیه فرمودند باید رسیدگی شود الا عرض بنده در خصوص اسرای فوجان است درسی و پنج روز قبل تعییناً در همین مجلس عرض کردم که سالار مفتح ایشانکارا کرده است مخصوصاً بواسطه هدایتی که از ابایات معزول شدن شجاع الدوله از حکومت فوجان داشت فرستاد ترکمان را دعوت کرده و گذاشته خود را بدی روانه کرده از سرحد فوجان وارد نموده هفت نفر را کشته و شصت و دو نفر را اسیر کرده با باقی اموال غارت نموده بردند خود جناب وزیر داخله گفتند در این باب قراری گذاشته ایم و یکروز دیگر وزیر انضمام معاون وزارت داخله و بنان السلطنه پیشکار آصف الدوله در مجلس بودند همین مطلب را بیان کردم بان السلطنه همه را تصدیق کرده گفتند گویا محمود خودش آنجا بوده و همچنین چندی قبل امیر اعظم تلگراف اسیر بودند که ایشانکارا سالار مفتح کرده است در اینصورت عرض منبامیم آیا قانون اسلام این شخص چه مجازاتی باید بشود

(وزیر عدلیه جواب دادند چرا حجج اسلام

است حرکت کند و اظهار میدارند (۲۲) حرکت میکنند هر گاه (۲۷) حرکت نکردند و کمال امان و تبحر و اصناف را حرکت خواهم داد (قوام الملک)

مذاکرات
روز شنبه ۲۷ شهریور المظفر
۱۳۲۵ مجلس شورای ملی

خلاصه مذاکرات روز ۳ شنبه ۱۸ راقا میرزا طاهر قرائت کرد.

بدو آ مکتوب آقای حاجی میرزا حسین که از نجف اشرف بعنوان مجلس و حجج اسلامیه مرفوع فرموده بودند قرائت شد که صورت آن از قرار ذیل است:

بسم الله الرحمن الرحيم

حضرات حجج اسلام دامت برکاتهم و رؤسای محترم مجلس شورای ملی طهران دامت برکاتهم و تأیید اتمهم مرجو از فضل حضرت باری جلت آلاهی آنکه هواره در افغانه مهور و عانه مظلوم و احقاق حقوق و فراهم نمودن لوازم آسایش عموم مؤید بتأییدات خاصه بوده باشند سابقاً کابینتی از نظم و ترتیب و فوائد مجلس معدلت مستحضر نبوده تلکرافات متوالیه مملکت آذربایجان که ناطق از عدم مساعدت اعلی حضرت توی شوکت شهر یاری ابدالله نمره بود مزید نگرانی گردید تادراین وقت جناب مستطاب عمادالعلماء العالمین

حججه الاسلام و المسلمین آقای حاج شیخ مرتضی آشتیانی دامت افاضاته نجف اشرف مشرف و شرعی مستوفی از فوائد آن مجلس محترم برای دولت و ملت و کمال اقبال و میل بند گمان اعلی حضرت اقدس هدایونی ادام الله ملکه و اقدامات مجدانه حضرت اشرف صدارت فظمی دام اقباله العالی را بیان فرمودند نهایت مسرت و تشکر دارم مختصر تلکراف تشکرانه هم بمجلس محترم نموده حالام تا کیداً زحمت افزا میشود عمداً با کمال دلگرمی و اتکال بفضل الله جل و علا و توجهات کامله حضرت امام عصر ارواحنا فداه جد و اهتمام فرموده احقر هم از صمیم قلب تأیید و تشبیه بمجلس و دوام دولت را خواهران التماس دعا مینمایم .

(۲۶ محرم الحرام ۱۳۲۵)

بعد لایحه که از طرف انجمن مالیه نوشته شده بود خواندند که نتیجه و خلاصه مضمون او این بود .

مجلس شورای ملی برای تصفیه مالیه هذمه السنه مجاله اصلاحات ذیل را که با کثرت آراه بلکه باتفاق آراه تصویب شده صورت آنرا بوزارت داخله می فرستد که وزارت داخله بخوا کبای اعلی حضرت هدایونی تقدیم داشته پس از تصویب و موشح شدن بجهت همایونی بوزارت مالیه ابلاغ فرموده که وزارت مالیه معمول دارد.

اول تفاوت عمل است که باید جزو جمع دستور العمل شود وزارت مالیه باید از کلیه تفاوت جزو جمع که سابقاً حکام در ولایات عمل میکردند و میلی از آن را باسم بیشکشی بدولت می دادند صورت صحیحی بدست آورده بمجلس محترم بفرستند که بعد از تصویب در مجلس جزو جمع دیوانی نوشته شود و باید از اشخاصیکه این صورت ها را میدهند التزام سخت بگیرند که هر گاه بعد بتوسط مفتشین خلاف و خیانت آنها معلوم شود مورد مجازات باشند و اول درجه مجازات سلب امتیازات

اظهارات خود را بوزارت داخله نماید و وزارت داخله بول میفرماید از وزیر مالیه بخواهد استداد قشونی می خواهد باید از وزارت جنگ بخواهد این مجلس بنبر از هشت وزیر مشغول با کسب دیگر طرف نیست و الان چهار ماه است بانگلسلی تأسیس شده چرا نمی آیند پول بگیرند و معاکمات کلیه جن عدلیه است . سپس تلکرافی از رشت آمده بود قرائت شد

مضمون بود باینکه بعد از حرکت حاج خمای رشت علما و اعیان رشت تماماً در صحرائ ناصریه چادر زده جمع شده اند می گویند تا از طرف دولت مجلس محترم تکلیفی از برای انجمن رشت بمعن نشود مینا بشهر نغوا می رفت در این خصوص نیز مذاکرات زیاد شد جمعی گفتند باید تحقیق شود بعضی گفتند هر چه زودتر مجلس نظامنامه انجمن های ایالتی را تمام نموده بفرستد که تکلیف انجمن ها معلوم شود آقای سعدالدوله چنین تقریر کردند که غالب این گفتگوها بواسطه انتظایات شده زیرا که اصول نظامنامه انتظایات را تفهیمه اند حالا نظامنامه انجمن های ایالتی را هم بفرستید مثل آن خواهند شد عتیده من این است که بهر ولایتی از طرف وزارت داخله مأموری با دستور العمل کافی برون آید انجمن ها را از روی صحت برقرار نموده برگردد .

حاج سید نصر الله - صلاح میدانید فعلا تلکرافی بمسوم ولایات خصوصاً رشت بشود که انجمن ها حرکتی نکرده و اقدام بگری نکنند تا نظامنامه آنها برسد .

سعدالدوله - عتیده من این است گویا این تلکرافات عمومی لازم نباشد یکی برشت یکی بکرمان یکی باصفهان تلکراف شود کفایت است .

بعد راپورت تلکرافی از خوی رسیده بود قرائت شد دائر بود باینکه میرزا جواد نام از اعضای انجمن تبریز آمده خوی برای بعضی اصلاحات و از خوی رفته بما کو خیال خود را فاسد نموده باعث فتنه و فساد درما کو شده در این باب هم مذاکره و گفتگوی زیاد شد رئیس و جمعی گفتند چون و کلاه آذربایجان میچکدام امروز در مجلس حضور ندارند نمیشود درست تحقیقات نمود فعلا تلکرافی مختصر بانجمن تبریز بشود که این میرزا جواد کیت و از طرف انجمن تبریز رفته است بشوی پانه لهدا تلکرافی نوشته شد قریب باین مضمون تلکرافی از خوی رسیده که میرزا جواد از طرف انجمن تبریز بخوی فرستاده شده باعث حیرت گردید البته سو آنرا که نمره (۱۰) است از تلکرافخانه بگیرد و از صحت و سقم آن عاجلا اطلاع بدهید

آقای میرزا ابوالحسنخان - بریر روز در مجلس صحبت شد سبب نیامدن و کلاه شیر از قوام الملک است من بر حسب و کالت خود تلکرافی کردم حال جواب آن باسمی انگلیسی آمده است قرائت شود تلکراف را خواندند که صورت آن از قرار ذیل است .

از شیراز بطهران - جناب آقای میرزا ابوالحسنخان و میرزا محمد باقرخان مغارج و کبیل اعیان هزار توپان و کبیل اصناف را با رضام از خود دادم و کبیل تجار را ملک ایجاد داده معلی برای حرکت کبیل طبا است که آنها هم طبا جش داده شده میگویند و کلاجهای هم را جناب آقای سید محمد کبیل علمام

مضمون نامه خود را بوزارت داخله و در باب استرداد اسرائیکه موشح بود بدستخط همایونی قرائت شد که نتیجه و خلاصه آن قریب باین مضمون بوده تمام وزراء اینها و رای دادند که بجهت وجه مغارج استرداد اسرائی و پنج هزار تومان حکومت همان وقت قوهان و بجنود بدهند باین تقسیم (حکومت قوهان پانزده هزار تومان) (حکومت بجنود بیست هزار تومان) و این سی و پنج هزار تومان با ستر اباد نزد شخص امینی فرستاده میشود که بتوسط امیرالمظفر بمصارف قشون لگی برسد دستخط همایونی بطوریکه نوشته شده محول و مجری شود و در این موقع حاکم و مشاخر مزید بمیان آمد آقای سعدالدوله اظهار داشتند که در کدام مصکمه حاکم قوهان و بطور دوغرا سان و معا که کرده اند که به بیستم مجازات آنها همین است وزیر عدلیه گفتند این خیلی مجازات است آقای حاج سید نصر الله گفتند این ترتیب فعلا برای استخراج اسرائی و جمعی گفتند مرتبکی او بوده و سبب آصف الدوله است بالجمله چون مذاکرات زیاد شده بود لهذا برای رفع خستگی و بنفس عموم اهل مجار و غنغد باطابق دیگر بمذاج مختصر میکش مراجعت باطابق رسمی نمودند و شروع بمذاکرات شد .

سعدالدوله - برویم سر مطلب وزیر داخله فرمایم کسی کردند در خصوص افتتاحش و لایحه ها این هم اهمیت ندارد اگر هم اهمیت دارد راجع است بشیرت ملت و از یک طرف سامانه خود و وزراء تصور قرائتید در شهر بیکه پلیس و نظام مرتب باشد اهالی میتواند حرکت خلاقی نمایند بخواهیم به بیستم این گروهها پول بشنون می دهیم این قشون منظم ما کسبیا است از ابتدای این مجلس از هر قبیلی گفتگو شده مسئله قشونی هیچ گفتگو نشده بنده چند دفعه خواستم حرف بزنم اما وزیر جنگ بواسطه کسالت مزاج بوده اند در این دولت ما و وزارت جنگ هم که حضور داشته اند ملاحظه کردم که چه بر سر مناسلات او شود از ماخذ قشون گرفتن نخواهند دانست گفتگوی انا ما زور میشود عرضایشان و وزارت عدلیه جواب می دهد باری ها آقایان و کلا در این قرائت گفتگو نمایند از هیچکس ترسید شما چهار ماه است مشغول اصلاح بودجه مملکت هستید بکدامه این گروهها پول که باسم قشون است بزنید و بگویند ما که قشون منظم نمی بینیم اگر ریاست میگویم جواب بدهید بشور و تمام را موقوف کردیم همین معادن وزارت جنگ آنروز منکر شد که من

نماری نداده ام حال از فراریک شایده ام و میگویند ایشان تمارف گرفته از برای هر قصبه یک لشکر نویسی باشی فرستاده است من شنیده ام شاید هم تهمت باشد اما من میگویم چرا باید مجلس تحقیق نداشته باشیم . (در این موقع راپرتی رئیس نظمیه اظهار داشته قرائت شد باین مضمون که در رشت نظم شهر سستی روی داده و سابق اداره نظمیه تکلیفی داشت حالیه آن تکلیف را مردم تصدیق ندارند در این خصوص مذاکرات زیاد شد جمعی گفتند کسی مانع ترتیب سابق است و تصدیق ندارد آقای میرزا ابوالحسن خان اظهار داشتند مقصود از این راپرت این است که باین اسم هر چه میشود بگویند مجلس کرد و مخصوصاً هر ج و مرج را طالبند که بگویند مجلس میکند و بعضی شاهنشاهی بطورهای دیگر برسانند و حال آنکه این مجلس هواخواه شاهنشاه است و محل نشگاه شاهنشاهی در میان درو جان است و ما اعلی حضرت شهر یاری میفرماییم برای خودمان و خودمان را برای اعلی حضرت شاهنشاهی و آقای سعدالدوله چنین بیان کردند که لایس نظمیه خلق ندارد اینگونه راپرها را در مجلس ارائه دادیم باید